Rutin för Lex Sarah

Dokumentbeteckning	Rutin Lex Sarah
Ansvarig funktion	Socialt ansvarig samordnare (SAS)
Gäller för	Verksamhet enligt socialtjänstlagen och LSS
Beslutas av	Omsorgsnämnden eller enligt gällande delegationsordning
Giltig från	2026-06-29
Uppföljning	Revideras vid behov och följs upp minst årligen

Rutinen beskriver hur verksamheten ska hantera Lex Sarah-ärenden. Den omfattar även polisanmälan vid misstanke om brott och hantering av misstänkt välfärdsbrottslighet.

Processöversikt

1. Missförhållande eller risk för missförhållande uppmärksammas.
2. Rapport lämnas utan dröjsmål i modulen på intranätet.
3. Omedelbara skydds- och säkerhetsåtgärder vidtas vid behov.
4. Närmaste chef/enhetschef gör den verksamhetsnära utredningen: säkrar skyddsåtgärder, utreder händelseförlopp, analyserar orsaker, riskbedömer och tar fram åtgärdsförslag.
5. SAS ansvarar för Lex Sarah-utredningen: prövar om underlaget är tillräckligt, gör självständig bedömning av allvarlighetsgrad och tar ställning till eventuell anmälan till IVO.
6. Vid allvarligt missförhållande eller påtaglig risk för allvarligt missförhållande görs anmälan till IVO.
7. Åtgärder beslutas, genomförs och följs upp i verksamheten.
8. Erfarenheter tas till vara i det systematiska kvalitetsarbetet enligt ledningssystemet, SOSFS 2011:9.

Rättslig grund

Rutinen bygger på socialtjänstlagen (2025:400), SoL, lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS, samt Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om Lex Sarah, SOSFS 2011:5, senast ändrad genom HSLF-FS 2025:20. För verksamhet enligt SoL är de centrala bestämmelserna 17 kap. 10 § samt 27 kap. 2–6 §§. För verksamhet enligt LSS gäller 23 e § första stycket samt 24 b–24 f §§. I SOSFS 2011:5 finns kompletterande föreskrifter och allmänna råd, särskilt 1 kap. 2 §, 2 kap. 1–2 §§ om rapporteringsskyldighet och information,

3–5 kap. om mottagande av rapporter, utredning, avhjälpande och undanröjande samt 6 kap. om anmälan till IVO. Rutinen ska också tillämpas tillsammans med verksamhetens ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete enligt SOSFS 2011:9, eftersom rapporter, utredningar, åtgärder och uppföljning enligt Lex Sarah ska tas om hand i det fortlöpande förbättringsarbetet. Som stöd för tillämpningen används även Socialstyrelsens handbok Lex Sarah – Handbok för tillämpningen av bestämmelserna om Lex Sarah.

Syfte och omfattning

Syftet är att säkerställa att verksamheten följer bestämmelserna om Lex Sarah på ett rättssäkert och enhetligt sätt. Rutinen gäller för verksamhet enligt socialtjänstlagen och LSS samt för dem som omfattas av rapporteringsskyldigheten.

Definitioner

- Missförhållande: en handling eller försummelse som har skadat eller kunnat skada den enskildes liv, säkerhet eller fysiska eller psykiska hälsa. Det kan också vara ett bemötande som inte respekterar den enskildes självbestämmande, integritet, trygghet eller värdighet.
- Påtaglig risk för missförhållande: en tydlig och konkret risk för att ett missförhållande kan inträffa.
- Allvarligt missförhållande: ett missförhållande eller en risk som har gett eller hade kunnat ge allvarliga konsekvenser för den enskilde.
- Välfärdsbrottslighet: när någon medvetet använder välfärdssystem, offentliga medel eller verksamhetens resurser på ett felaktigt eller brottsligt sätt, till exempel genom bedrägeri, felaktiga utbetalningar, stöld eller förskingring.

Skillnaden mellan Lex Sarah, avvikelse och välfärdsbrott

- Lex Sarah gäller missförhållanden och risker för missförhållanden som påverkar den enskilde eller verksamhetens kvalitet.
- Avvikelse gäller andra fel eller brister som ska dokumenteras, följas upp och åtgärdas, men som inte alltid är Lex Sarah.
- Välfärdsbrott gäller avsiktliga eller brottsliga handlingar som rör ersättningar, brukarens medel eller offentliga resurser. Samma händelse kan vara både välfärdsbrott, avvikelse och Lex Sarah.

Ansvar

- Medarbetare och andra som omfattas av rapporteringsskyldigheten ska genast rapportera missförhållanden och påtagliga risker för missförhållanden.

- Närmaste chef/enhetschef ansvarar för den verksamhetsnära utredningen. Det innebär att ta emot och kvittera rapporten, vidta omedelbara åtgärder, klarlägga händelseförloppet, genomföra händelseanalys och riskbedömning samt föreslå, besluta och följa upp åtgärder i verksamheten.
- Verksamhetschef ansvarar för att säkerställa att beslutade åtgärder genomförs, följs upp och tas till vara i verksamhetens kvalitetsarbete.
- SAS ansvarar för Lex Sarah-utredningen och den självständiga bedömningen. Det innebär att pröva om underlaget från verksamheten är tillräckligt, bedöma om händelsen utgör missförhållande, påtaglig risk, allvarligt missförhållande eller påtaglig risk för allvarligt missförhållande samt, på delegation, göra anmälan till IVO när kriterierna är uppfyllda.
- Nämnden ansvarar för att det finns en fastställd rutin och att verksamheten har förutsättningar att fullgöra sina skyldigheter enligt Lex Sarah.

Rapportering

Rapportering ska ske utan dröjsmål när någon som omfattas av rapporteringsskyldigheten uppmärksammar eller får kännedom om ett missförhållande eller en påtaglig risk för missförhållande. Rapporten registreras i modulen på intranätet. SAS är formell mottagare av rapporten. När rapporten har kommit in ska närmaste chef läsa den och kvittera att den är mottagen. Rapporten ska vara utförlig och innehålla samtliga delar enligt aktuell mall, så att verksamheten och SAS får ett tillräckligt underlag för fortsatt handläggning och för det systematiska kvalitetsarbetet enligt ledningssystemet, SOSFS 2011:9. Den ska beskriva vad som har hänt, när det inträffade eller uppmärksammades, vilka som berörs och vilka omedelbara åtgärder som har vidtagits. Verksamheten ska säkerställa att de som omfattas av rapporteringsskyldigheten får information om skyldigheten att rapportera enligt Lex Sarah, vem som tar emot rapporter och hur rapporteringen går till när de börjar sin anställning eller sitt uppdrag samt därefter återkommande.

Omedelbara åtgärder

- Säkra den enskildes skydd, säkerhet och behov av stöd direkt.
- Stoppa det som pågår och minska risken för fortsatt skada.
- Chef ska direkt ta ställning till om bemanning, arbetsledning eller andra skyddsåtgärder behövs.
- Dokumentera relevanta uppgifter i journal när den enskilde berörs.
- Närmaste chef ska, om missförhållandet kan innebära att den enskilde har utsatts för brott, informera hen om möjligheten att göra en polisanmälan och erbjuda stöd vid behov. Informera även närstående när det är lämpligt.

Utredning

Utredningsarbetet består av två delar som ska hållas isär men samverka. **Enhetschefens verksamhetsnära utredning** ska inledas utan dröjsmål och dokumenteras. Den ska klarlägga vad som har inträffat, när och hur händelsen uppmärksammades, vilka som berörs, vilka konsekvenser händelsen har fått eller hade kunnat få för den enskilde, vilka omedelbara åtgärder som har vidtagits, bakomliggande orsaker, genomförd händelseanalys och riskbedömning samt förslag till åtgärder och uppföljning. Vid stöld ska bilagan *Checklista, stöld/försvunna pengar och värdeföremål* bifogas underlaget.

SAS Lex Sarah-utredning utgår från rapporten och enhetschefens underlag. SAS prövar om underlaget är tillräckligt, begär kompletteringar vid behov och gör en självständig bedömning av om händelsen är ett missförhållande, en påtaglig risk för missförhållande, ett allvarligt missförhållande eller en påtaglig risk för ett allvarligt missförhållande. När SAS-utredningen är avslutad ska berörd chef ta ställning till beslutade åtgärder, ansvar för genomförande och hur uppföljning ska ske. Återkoppling ska ges till rapportör och berörd verksamhet i den utsträckning sekretess och omständigheterna i övrigt medger det.

Polisanmälan vid misstanke om brott

Lex Sarah innebär inte i sig att alla misstänkta brott ska polisanmälas. Vid misstanke om brott ska närmaste chef i stället skyndsamt pröva om en polisanmälan ska göras. Bedömningen ska dokumenteras. Vid bedömningen ska närmaste chef särskilt beakta om händelsen gäller brott mot den enskilde, verksamheten eller offentliga medel. Om missförhållandet kan innebära att den enskilde har utsatts för brott ska närmaste chef informera hen om möjligheten att göra en egen polisanmälan och erbjuda stöd vid behov. Vid stöld ska bilagan *Checklista, stöld/försvunna pengar och värdeföremål* bifogas utredningen. Om händelsen samtidigt är ett allvarligt missförhållande eller en påtaglig risk för ett allvarligt missförhållande ska den också anmälas till IVO enligt Lex Sarah. Lex Sarah och polisanmälan är två olika processer och kan behöva hanteras parallellt.

Misstanke om välfärdsbrottslighet

Misstanke om välfärdsbrottslighet ska hanteras skyndsamt och strukturerat. Det gäller till exempel om någon kan ha lämnat oriktiga uppgifter, orsakat felaktiga utbetalningar, tagit emot otillåtna ersättningar eller hanterat den enskildes medel eller verksamhetens resurser felaktigt eller otillåtet. Verksamheten ska säkra relevanta uppgifter, stoppa fortsatt skada, bedöma behovet av polisanmälan och ta ställning till om händelsen också utgör ett missförhållande eller en risk för missförhållande enligt Lex Sarah. Vid behov ska sekretessfrågor prövas innan uppgifter lämnas till Polismyndigheten.

Anmälan till IVO

Om utredningen visar att händelsen är ett allvarligt missförhållande eller en påtaglig risk för ett allvarligt missförhållande ska SAS, på delegation, fatta beslut om och göra anmälan till IVO. Anmälan ska göras skyndsamt via IVO:s e-tjänst, digital blankett via SDK eller annan av IVO anvisad kanal. Om utredningen inte är avslutad när anmälan görs ska den färdigställda utredningen skickas till IVO så snart den är klar, dock senast inom två månader från anmälan. Den enskilde ska underrättas om att anmälan till IVO har gjorts när det är lämpligt och möjligt. Anmälningar till IVO ska redovisas i nämnden.

Dokumentation och uppföljning

Rapporter, utredningar, beslut, anmälningar, polisanmälningar och åtgärder ska dokumenteras och diarieföras enligt gällande regler. Dokumentation ska ske fortlöpande under handläggningen och inte enbart i efterhand. Närmaste chef ansvarar för att dokumentera analysen i verksamheten, identifierade orsaker, beslutade åtgärder och plan för genomförande och uppföljning. Vid stöld ska bilagan *Checklista, stöld/försvunna pengar och värdeföremål* bifogas utredningen. Verksamheten ska följa upp både att åtgärderna har genomförts och om de har fått avsedd effekt samt analysera orsakerna bakom händelsen så att liknande brister inte uppstår igen. SAS ska sammanställa Lex Sarah-ärenden och lyfta förbättringsområden i kvalitetsuppföljningar. Sammanställningarna ska användas i verksamhetens ledningssystem och i det systematiska kvalitetsarbetet enligt SOSFS 2011:9 samt i arbetet med att förebygga välfärdsbrottslighet.

Checklista rapportör

- Har rapport gjorts i modulen på intranätet utan dröjsmål?
- Har du beskrivit vad som har hänt så tydligt som möjligt?
- Har du fyllt i rapporten utförligt och säkerställt att samtliga delar enligt aktuell mall är med?
- Har du angett när händelsen inträffade eller uppmärksammades?
- Har du angett vem eller vilka som berörs?
- Har du beskrivit vilka omedelbara åtgärder som redan har vidtagits?
- Har du lämnat relevant information vidare till chef?
- Har du dokumenterat i journal att en Lex Sarah-rapport har upprättats?
- Har du lämnat de uppgifter och det underlag du har som kan vara viktiga för fortsatt handläggning?

Checklista chef

- Har du läst och kvitterat rapporten?

- Har du bedömt behovet av akuta skyddsåtgärder?
- Har du tagit ställning till om bemanning, arbetsledning eller andra skyddsåtgärder behöver ändras?
- Har du, om missförhållandet kan innebära att den enskilde har utsatts för brott, informerat om möjlighet till egen polisanmälan och erbjudit stöd vid behov?
- Har du informerat närstående när det är lämpligt?
- Har du säkerställt dokumentation i journal och tagit ställning till behovet av polisanmälan?
- Har du vid stöld bifogat bilagan - *Checklista, stöld/försvunna pengar och värdeföremål* - till utredningen?
- Har du genomfört den verksamhetsnära utredningen genom att klarlägga händelseförlopp, identifiera bakomliggande orsaker samt genomföra händelseanalys och riskbedömning?
- Har du tagit fram åtgärder på kort och lång sikt samt dokumenterat vem som ansvarar för genomförande och uppföljning?
- Har du lämnat ett tydligt underlag till SAS med händelseanalys, riskbedömning, vidtagna åtgärder, åtgärdsförslag och planerad uppföljning?
- Har du gett återkoppling till rapportör och berörd verksamhet i den utsträckning det är möjligt?

Checklista SAS

Observera: SAS ansvarar inte för att genomföra den verksamhetsnära utredningen, men ansvarar för att bedöma om underlaget är tillräckligt för Lex Sarah-utredningen och för den självständiga bedömningen.

- Har du tagit del av rapporten och enhetschefens verksamhetsnära underlag?
- Har du prövat om underlaget är tillräckligt för Lex Sarah-utredningen och begärt komplettering vid behov?
- Har du återkopplat till rapportör och ansvarig chef?
- Har du gjort en självständig bedömning av allvarlighetsgrad och tagit ställning till om kriterierna för anmälan till IVO är uppfyllda?
- Har du säkerställt att färdigställd utredning skickas till IVO inom två månader om den inte var klar vid anmälan?
- Har du sammanställt ärenden, lyft förbättringsområden vid kvalitetsuppföljningar och säkerställt redovisning i nämnden?

Checklista verksamhetschef

- Har du säkerställt att beslutade åtgärder genomförs och följs upp?
- Har du säkerställt att åtgärderna fått avsedd effekt?
- Har du säkerställt att lärdomar sprids i verksamheten?

- Har du uppmärksammat återkommande brister eller mönster som behöver hanteras i ledningssystemet?
- Har du säkerställt att förbättringsområden tas om hand i det systematiska kvalitetsarbetet?